

Doklady sekundárního navrhování mohyl v době bronzové

Kristýna Boučková (UČO 472793)

AEA_62, JS 2019

Úvod

Střední doba bronzová přinesla změnu v pohřebním ritu, jenž se projevuje stavbou množství mohyl. Jednotlivé mohyly ale i celé mohylníky byly bodem zájmu mnoha studií, nicméně jejich konstrukci a především násypu se badatelé věnují až v posledních letech. Předmětem této rešerše je představit téma, které se týká zásahů do jádra či pláště mohyly, ke kterým došlo až po dokončení její stavby.

Mohyly v době bronzové

Mohyly představují běžný prvek pohřebního ritu střední doby bronzové. K největšímu rozšíření mohylového způsobu pohřbívání dochází převážně ve střední a mladší fázi střední doby bronzové a počátkem mladší doby bronzové. V tomto období se v mohyle nachází jak kostrové, tak žárové pohřby, které mohou být uloženy do země, nad zem nebo přímo na povrch. Obvykle mohyla ukrývá centrální pohřeb a několik sekundárních pohřbů, jenž se mohou nacházet i v úrovni násypu (Bobek 2016; Stuchlík 2006).

Jedná se o útvary většinou kruhového půdorysu, jejichž konstrukci tvoří jádro a násyp. Na našem území jsou mohyly převážně hliněné konstrukce, ve střední Evropě je běžné kamenné jádro, na něž je navršen hliněný násyp. Takto konstruované mohyly se vyskytují např. na území Rakouska. Výška mohyl se pohybuje od několika málo desítek centimetrů po cca 1,5 až 2 m. Šířka se pohybuje okolo 10 m. Doplněny mohou být příkopy, kamennými věnci nebo mohou být ohrazeny (Bobek 2016; Stuchlík 2006).

Sekundární zásahy

Druhotnými, respektive sekundárními zásahy rozumíme úpravy mohyly, ke kterým došlo po postavení prvotní konstrukce. Tyto zásahy se projevují především v tvaru (profilu, půdorysu) nebo v úpravách vnitřní kamenné konstrukce (Bobek 2016).

Z hlediska výzkumu můžeme sekundární zásahy do konstrukce mohyl rozdělit do dvou skupin. První skupina obsahuje zásahy, které změnilly konstrukci celé mohyly (Bobek 2016). Na našem území k této skupině patří mohyla 3 z Vrhavče „V Kopcích“. Mohyla byla vejčitého tvaru, neboť se v jižní části její konstrukce nacházel kamenný věnec, upravující tvar celého násypu (Čujanová – Jílková 1977)

Do druhé skupiny pak patří procesy, měnící charakter konkrétních pohřbů, jako je např. druhotná manipulace se zesnulým nebo vykrádání. Příkladem může být pohřeb v mohyle 14 z Borotic. Mohyla kruhového půdorysu a průměru 16 m a výšce 96 cm obsahovala jeden kostrový pohřeb, jenž byl porušen a část kostí se nacházela mimo hrobovou jámu (Stuchlík 2006).

Při výzkumu sekundárních zásahů existuje několik zásadních problémů. Důležité je také zmínit, že současný vzhled mohyl není totožný s jejich původním. Jelikož velké množství mohyl je celohliněných, jsou velmi náchylné na postdepoziciční procesy. Intenzivní zemědělská činnost zničila velké množství násypů, a proto je výzkum možný v případě mohyl zachovaných

v lesních porostech či u mohyl s kamennou vnitřní konstrukcí. Dalším problémem je dokumentace a vyhodnocení starších výzkumů, jejichž základním cílem bylo zajistit nálezy a popsat mohylu jako celek a násypu nebyla věnována pozornost. Násep samotný může být nevhodný ke zkoumání jakýchkoliv druhotných zásahů, jak je tomu např. u mohylníku v Boroticích, kde jsou násypy homogenní a nelze rozlišit jednotlivé vrstvy (Bobek 2016; Rybová – Šaldová 1959; Stuchlík 2006).

Vybrané lokality

Buková „Hrúdy“ (okres Trnava)

Mohylu s průměrem 8,5-9 m tvořilo kamenné jádro a kamenný věnec, tvořený vrstvou kamene na původní úrovni terénu. Kamenná konstrukce se vyznačuje výrazným porušením oválného tvaru v JV a JZ části. Jelikož nebyly nalezeny žádné ostatky, předpokládá se, že toto porušení vzniklo při úpravě mohyly pro sekundární pohřeb, případně pohřby. Na centrální pohřeb poukazují fragmenty keramiky na původní úrovni terénu. Podle nálezů se podařilo mohylu datovat do stupně B C2 (Bobek 2016).

Čeložnice „Pod Malou ostrou“ (okres Hodonín)

Původně se jednalo o dvě samostatné mohyly. Mohyla IIa dosahovala výšky 0,8 m a průměru 11,3 m v SZ-JV směru a 14,3 m ve směru JZ-SV. Obklopena byla 3 m širokým žlabem, který se ztrácel na západní straně. Kamenné obložení bylo zjištěno pouze v severní části. Mohyla obsahovala dva centrální hroby, 3 a 4, a dva sekundární hroby, 1 a 2 (Bobek 2016).

Mohyla IIb měla průměr 7,4 m ve směru SZ-JV, ve směru JZ-SV pak 12,8 m. Výška se shoduje s mohylou IIa. Celkem mohyla ukrývala 3 hroby, přičemž hroby 1 a 2 byly na úrovni terénu se stopami žárovíště. Hrob 3 se nacházel v kamenné skříňce. Ve stejném místě se násyp výrazně rozšiřuje západním směrem. Obě mohyly obkresloval žlab a je pravděpodobné, že jde o pozůstatek výkopu, ze kterého byl brán materiál na stavbu mohyl. Nelze ale vyloučit jeho symbolická funkce. Mohyly jsou opět datovány do stupně B C2 (Bobek 2016).

Pohřebiště Pitten (Dolní Rakousko)

Pohřebiště v dolnorakouském Pittenu je z hlediska poznání pohřebních zvyklostí doby bronzové velmi důležité. Jelikož se rozprostírá v údolní nivě, byl celý areál zaplaven a převrstven sedimenty, díky kterým se neobyčejně zachoval. Během 250 let používání pohřebiště zde bylo umístěno na 221 hrobů s různorodým pohřebním ritem. Stav dochování tohoto pohřebiště umožnil detailní průzkum mohylových násypů. Proto z Pittenu existují jedny z mála přímých důkazů o vrstvení jednotlivých násypů (Bobek 2016; Sørensen – Rebay 2008).

Kromě konkrétních vrstev lze pozorovat i další zajímavé úpravy konstrukce mohyl, např. rozdělení pohřebních prostor na dvě samostatné části. U mohyly 26 dvě hrobové jámy odděloval velký kus kamene. Hrob b v mohyle 148 naopak svým kamenným jádrem převyšoval násyp hrobu a, čímž se vytvořil mezi jednotlivými stranami kamenného jádra schodek (Bobek 2016; Sørensen – Rebay 2008).

Závěr

Ačkoliv je zkoumání mohylového pláště důležitým aspektem ve studiu pohřebního ritu doby bronzové, je zřejmé, že se badatelé potýkají s velkým množstvím problémů, především stavu dochování jednotlivých objektů. Jak se zdá, pozornost se nyní spíše obrací na mohyly

samotné, než na jejich obsah, a jistě se jedná o perspektivní téma, které snad bude v budoucnu rozvíjeno dalšími studiemi.

Literatura

Bobek, P. 2016: Doklady sekundárního navršování mohýl v střední době bronzové v oblasti středního podunajska. Študijné zvesti 60, 31-49.

Čujanová-Jílková, E. 1977: Mohylová pohřebiště ve Vrhavči a horizont nálezů středodunajské mohylové keramiky v západních Čechách. Památky archeologické 68, 74-116.

Jílková, E. – Rybová, A. – Šaldová, V. 1959: Mohylové pohřebiště na Hájku u Šťáhlav, okres Plzeň. Památky archeologické 50, 54-119.

Stuchlík, S. 2006: Borotice. Mohylové pohřebiště z doby bronzové. Brno.

Sørensen, M. L. S. – Rebay, K.C. 2008: Interpreting the body. Burial practices at the Middle Bronze Age cemetery at Pitten, Austria. Arch. Austriaca 89, 53–175.